

Prefață

Cornel SIGMIREAN

În primăvara anului 1979, printre studenții Facultății de Istorie și Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca s-a răspândit vestea că istoricul Vasile Netea va fi prezent la Librăria Universității cu ocazia lansării cărții *Spre unitatea statală a poporului român*. Studenți în anul II de facultate, încă nu eram familiarizați cu opera lui Vasile Netea, recomandată mai ales celor din anul III, la cursul de Istorie Modernă a României. Cu toate că nu-i cunoșteam cărțile, prin felul cum se vorbea despre venirea la Cluj a istoricului Vasile Netea, toți realizăm că va avea loc un mare eveniment editorial. Pentru studenții de la Istorie, doar lansarea cărții lui David Prodan, *Răscoala lui Horea*, a mai stârnit un interes atât de mare. Librăria Universității a fost atunci neîncăpătoare. Erau studenți, profesori, intelectuali din Cluj-Napoca, scriitori, poeți, ziariști, oameni trecuți de prima vârstă, pentru care Vasile Netea era mai mult decât un istoric, era omul care le refăcea legătura cu lumea culturală interbelică. Vasile Netea era exponentul spiritului interbelic răpus de regimul comunist. Toată opera sa de după anii detenției a fost, în fond, o valorizare a istoriei românilor prin prisma spiritului național, entuziast al perioadei interbelice. Atunci cred că am realizat cum arăta lumea românească de dinainte de 1948. Am auzit-o evocată de mulți dascăli, preoți, dar nici unul nu ne-a relevat-o așa cum a făcut-o atunci la Cluj-Napoca Vasile Netea, prin discursul ținut în Librăria Universității. Nu-mi aduc aminte cine a vorbit despre cartea lui acolo la librărie, mi-a rămas însă întipărită intervenția lui Vasile Netea de la sfârșitul lansării cărții. Atunci am văzut pentru prima dată ce înseamnă arta oratoriei, pe care știam că au stăpânit-o magistral Mihail Kogălniceanu, Titu Maiorescu, Take Ionescu și Nicolae Iorga. Vasile Netea ne evoca momentele glorioase ale românilor, marile figuri ale istoriei României moderne, întrebându-se retoric: *Unde-i Ardealul statuia lui Ionel Brătianu? Unde-i statuia omului care a fost artizanul politic al unirii Ardealului cu România? Aici la Cluj ar trebui așezată, în piața centrală a orașului*. Erau cuvinte pe care nu le auzeam nici în amfiteatre, nici la întâlnirile publice. Le spunea Vasile Netea, omul care după experiența anilor de închisoare în temnițele regimului comunist, nu mai putea fi impresionat de cenzura care monitoriza conștiința publică a românilor. Peste o sută de oameni s-au așezat apoi la coadă pentru a obține de la Vasile Netea un autograf și un gând scris pe cartea cumpărată. Au trecut de atunci 34 de ani și încă nu am reușit să descifrez tot ce mi-a scris Vasile Netea pe pagina de gardă a cărții, decât *...toate satisfacțiile după terminarea studiilor*. Pe Vasile Netea nu l-am mai întâlnit. Am făcut cunoștință doar cu cărțile sale. Volumul *Lupta românilor din Transilvania pentru libertatea națională 1848-1881*, figura printre cărțile obligatorii pentru examenul de

Istorie Modernă a României. Pentru licență am pregătit o teză despre *Mișcarea culturală a studenților români din Austro-Ungaria*. Atunci am parcurs cărțile lui Vasile Netea: *De la Petru Maior la O. Goga, Pe drumul unității naționale, Istoria Memorandului românilor din Transilvania, O zi din istoria Transilvaniei*. Trebuie să mărturisesc că îi datorez foarte mult istoricului Vasile Netea. Acesta prin cărțile sale dedicate lui August Treboniu Laurian, C.A. Rosetti, Nicolae Iorga, Nicolae Titulescu și Take Ionescu m-a ajutat să înțeleg complexitatea vieții politice a românilor din din secolele XIX-XX. Asupra multora dintre cărțile istoricului am revenit de mai multe ori, inclusiv cu studenții la seminariile de istorie contemporană a României. Cu toate că în ultimii 20 de ani s-a scris foarte mult pe tema istoriei naționale, cărțile lui Vasile Netea continuă să rămână de referință pentru istoriografia română. Despre secolulul al XIX-lea din istoria Transilvaniei, s-au scris studii, cărți, sinteze de istorie, dar cartea lui Vasile Netea, *Lupta românilor din Transilvania pentru libertatea națională 1848-1881*, va rămâne una din cele mai reușite realizări din istoriografia română. Se vor aduce cu siguranță multe informații depre perioada celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, dar lucrurile esențiale privind viața politică a românilor din Transilvania vor rămâne cele spuse de Vasile Netea. Așa se va întâmpla și în cazul istoriei Memorandului. Adevărul este că istoria mișcării politice și culturale care a premers marele moment istoric de la 1 Decembrie 1918 are în Vasile Netea pe unul din cei mai mari istorici. Subiectul a fost mult timp o temă favorită a istoriografiei noastre. La Cluj-Napoca și în alte centre de cercetare din Transilvania, la București, Iași s-au scris multe cărți dedicate modului cum s-a creat România Mare. La Cluj a excelat direcția care a pus în evidență rezistența politică a românilor și voința lor de a fi împreună cu cei din Vechiul Regat. Istoricii de la București au subliniat capacitatea guvernelor din Regat de a crea proiectul politic al unirii și sacrificiul uman din Primul Război Mondial pentru făurirea României Mari. Vasile Netea a oferit însă cea mai cuprinzătoare reconstituire a momentelor istorice și a vieții oamenilor politici care au pregătit Marea Unire. De aceea, de multe ori când revenim asupra cărților sale, avem un regret că istoricul Vasile Netea nu are de fiecare dată recunoașterea deplină a meritelor din partea istoriografiei noastre. Cărțile și studiile sale rămân printre cele mai relevante reconstituiri dedicate perioadei de construcție a națiunii și a statului român, istoriografia română fiind datoare să-l așeze pe Vasile Netea în panteonul marilor istorici din secolul XX.

Simpozionul organizat la Târgu-Mureș, la împlinirea a 100 de ani de la nașterea istoricului, a relevat dimensiunea științifică a operei marelui istoric. Oameni de cultură, istorici de mare prestigiu au evidențiat personalitatea istoricului Vasile Netea, a cărui operă excelează prin erudiție și prin mesajul național mobilizator. Istoria, se spune, este un demers unificator, un postulat care se confirmă prin opera impresionantă a istoricului Vasile Netea, participant activ la epoca în care a trăit, un idealist care creat pentru comunitatea sa națională.